

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

פיטורי עובדת בהריון

תיק ממונות מס' 1435-ס ט

(מחד' ה אלול)

נושא הדיון

התובעת עבדה כמורה אצל הנתבע במשך 6 שנים, ובתחילת שנה"ל האחרונה הודיע המנהל לכל המורות שבגלל שינוי בהרכב התלמידות של המוסד, הוא דורש מכל המורות שיש להם בנות בגיל ביה"ס להכניס אותן לביה"ס של המוסד, ובשנה"ל הבאה הוא יעמוד על כך בתוקף שמורה שלא תכניס את ילדתה לביה"ס של המוסד היא תפוטרה. גם לתובעת ילדה בגיל ביה"ס, אלא שהיתה להם בעיה חינוכית משפחתית אם כדאי ורצוי להכניס את הילדה לביה"ס של המוסד, ולאחר שנועצו במרן רה"י שליט"א הודיעו למנהל על החלטתם השלילית, אך המנהל עמד על שלו והודיע שלקראת שנה"ל הבאה הוא יפטר אותה. לטענתה, מלבד אותן האזהרות והאיומים לפטרה אם לא תכניס את ילדתה לביה"ס של המוסד, לא קבלה לידיה מעולם מכתב פיטורין, וע"כ היא רואה עצמה ממשיכה לעבוד בביה"ס של המוסד. עוד היא טוענת שאפילו אם היתה מקבלת מכתב פיטורין לא היה לו תוקף משום שבאותו זמן היתה בשמירת הריון, ופיטורי עובדת בהריון אין להם תוקף חוקי.

המנהל משיב שמכתב פיטורין הועבר לתיבה של התובעת במשרד ביה"ס במועד, ודי בכך, מה גם שדבר בע"פ עם המורה ועם בעלה כמה פעמים על כך, והם ידעו על הפיטורין העתידיים. התובעת משיבה שמכיון שלא היתה בביה"ס בחדשים האחרונים של שנה"ל בגלל שמירת הריון, לא היה עליה לדעת שמונח בתיבה שלה מכתב פיטורין, והדיבורים בע"פ היו אזהרה ואיום בלבד ולא פיטורין בפועל, וגם לפי החוק אין די בפיטורין בע"פ אלא צריך בכתב. עוד היא טוענת שעל מכתב זה חתומה ועדת הקבלה של ביה"ס ולא ההנהלה, וע"כ אין לו תוקף חוקי. המנהל משיב שלא ידע מכך שהמורה איננה בביה"ס, ולכן לא שלח לה לביתה את המכתב. על טענת החתימה על מכתב הפיטורין, משיב המנהל שכל אחד בביה"ס יודע שועדת הקבלה הוא המנהל עצמו, ולכן לא משנה באיזה שם הוא חותם. על הטענה שאין תוקף חוקי לפיטורי אשה בהריון, משיב המנהל שמכיון שהפיטורין היו מסיבה אחרת (שלא הכניסה את ילדתה לביה"ס) ולא מסיבת ההריון, הוא יכול בקלות לקבל אישור ממשרד התמ"ת על

הפיטורין, והם ייהפכו לחוקיים. התובעת משיבה שמכיון שפיטורין אלו גורמים לה הפסד של קבלת משרה חילופית, מאחר שבגלל הלידה תוכל להתחיל את העבודה רק כמה חדשים אחרי תחילת שנה"ל, ולכן לא תמצא מעביד שיקבל אותה, זו ג"כ סיבה שאסור היה לפטר אותה בהריון.

פסק דין

פיטוריה של העובדת לא נעשו כדין, וע"כ מחייב בית הדין את ביה"ס לשלם לה מיום כלות חופשת הלידה, מחצית משכרה החדשי האחרון, עד סוף שנה"ל הבאה, גם אם לא תעבוד בביה"ס, זאת מלבד פיצויי הפיטורין ושאר ההטבות הניתנים למורה שפוטרה (אא"כ יסכים המנהל להחזירה לעבודה מלאה).

(-) שמשון גרוסמן

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדין

- א. פיטורי עובד באמירה בעלמא.
- ב. הכנסת מכתב פיטורין לתיבה של העובד במשרד של המעביד.
- ג. מהו חוק העבודה הנהוג בארץ במקרה כזה.
- ד. שכרו של פועל בטל.

תשובה

א. צמרדכי צ"מ סי' שמו וצ"ח הרש"ח ח"א סי' תתעג וצ"ח סי' שלג ס"ק מז, הביאו תשובת מהר"ם (דפוס פראג סי' עז): ושאלת על מלמד שהתחיל ללמד וא"ל צעה"צ לך מעמדי איני חפץ בך, ונתרצה המלמד ושם חזר צו צעה"צ ורצה לעכצו והמלמד אמר מחלת לי השיעבוד ואיני רוצה ללמד לך יותר, נראה דלא נמחל שיעבודו צאמירה בעלמא, וראה מעצד עצרי דאמרו בקדושין טז א דלא אזיל לנפשיה צאמירה בעלמא, ה"ה צנידון זה דמדמי פועל לע"ע צפ"ק דצ"מ י א. ע"כ (ועיי' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' פח ושו"ת מהרי"ט יו"ד סי' נ שהמהר"ם פסק כן דוקא צמלמד דס"ל דהוי דבר האבד, ולא צכל פועל, אצל צש"ך שם כתב דה"ה צכל פועל). וכ"כ צשו"ת צנימין זאב סי' רכה. וכתב צשו"ת מהרשד"ם חו"מ

סיי קיט דדוקא צע"פ אינו מועיל, אצל בכתיבה מהני. ועיי תוס' צ"מ לט א ד"ה דלא, ויצמות ע צ ד"ה אלמא, לענין ע"ע דרצ שמחל על גרעונו בעל פה אין גרעונו מחול כיון דגופו קנוי לו לענין זה שרריך גט שחרור ואין יולא באמירה בעלמא.

אמנם הרדצ"י שם חולק על המהר"ם וס"ל דאפילו במלמד ואפילו לדעת האומרים דהוי דבר האבד, אם שברו לעצמו וא"ל זיל, זכה בעצמו ושוצ אינו יכול לכופו ולא לשכור עליו, וכ"ש פועל דעלמא אפילו יש צו שבועה אם א"ל זיל הוי כאילו נשלם הזמן. וכן דעת הש"ך שם, וכנה"ג סיי שלד הגצ"י סעי' ט בדעת רי"ו מישרים נכ"ט סוף ח"ד. ופסק הרמ"א בשו"ע סיי שלג סעי' ח דמלמד שא"ל צעה"צ לך מעמדי ונתרנה המלמד, יוכל צעה"צ לחזור צו ולעכצו, דאינו יכול למחול שעבודו של נער, מיהו בשאר פועל אם א"ל צפני שנים לך מעמדי פטור בלא מחילה, וי"א אם א"ל דרך כעם שאינו פטור. וכתב הש"ך דצפני שנים לאו דוקא אלא ה"ה אם א"ל כך צינו לצינו ומודה בכך הוי מחילה, דלא איברי סהדי אלא לשיקרא. ועיי נתה"מ ס"ק יח דמלמד אפילו בכתיבה לא מהני.

נמלא דפיטורי מורה צע"פ תלוי במחלוקת הפוסקים, והממע"ה.

ב. בגמ' צ"ב פה א: דא"ר אבהו א"ר יוחנן כליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו שם וכו'. ופירש רש"ם: כגון סימטא וחצר השותפין ורשות מוכר וכגון דא"ל זיל קני וכו'. וכתב הרשב"ם שם ד"ה משנתמלאה, דה"ה כלי שאינו שלו אלא שאלו מאחר להלניע צו חפציו, קונה לו.

ובגמ' שם צ: צעא מיניה רצ ששת מרצ הוגא, כליו של לוקח ברשות מוכר, קנה לוקח או לא, תניתוה וכו'. ופירש רש"ם: קנה לוקח כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח, או לא קנה, דרשות עיקר והכלי צטל לגבי הרשות, ועיי תורת גיטין עט צ ונתה"מ סיי ר ס"ק ח ומחנ"א קנין חצר סיי י שזה ודאי היה לרצ ששת שהמוכר משאיל הכלי להלוקח, אלא שנסתפק אם אויר הכלי אינו ככלי אלא ששייך לצעל החצר שאויר חלירו הוא, עיי"ש.

ופסק הרמב"ם מכירה פ"ד ה"א ושו"ע סיי ר סעי' ג: כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה לו, כיון שנכנסו המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור צו וה"ז כמו שהגצ"הן או כמו שהונחו בתוך ביתו, לפיכך אין כליו של אדם קונה לו צרה"ר ולא ברשות המוכר אלא אם אמר לו המקנה לך וקנה בכלי זה וכו'. ונחלקו הפוסקים אם נפשטה הצעיה של רצ ששת דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה, או דנשאר צספק, עיי מלחמות להרמב"ן צ"ב פו א שתי דעות צזה בדעת הרי"ף, ועיי צ"ש אצהע"י סיי קלט ס"ק יד, וסמ"ע חו"מ סיי ר ס"ק ט, בדעת השו"ע.

ובנידון דידן שהמנהל הניח את מכתב הפיטורין בתיבת המכתבים של העוזדת בתוך משרד ציה"ם, שמן הסתם התיבה מושאלת לעוזדת ע"י ההנהלה, ה"ז כמו כליו של לוקח ברשות מוכר שלדעת חלק מהפוסקים אינו קונה ללוקח צודאי, ולדעת פוסקים אחרים הדבר ספק. ואפילו לצד הספק שחלירו של לוקח קונה לו ברשות מוכר, זה דוקא כשהלוקח רוצה לזכות בחלירו, אצל אם אינו רוצה לזכות, אינו זוכה

בעל כרחו, וכמו שפסק צ"ח הרש"ח ח"א ס"י קעח, ושו"ע או"ח ס"י תמח סעי' ב, שאם חלר מטעם שליחות אין חלירו נעשה לו שליח צע"כ, שאין חזין לאדם שלא מרצונו, ואם חלר מטעם יד, אין ידו קונה לו צע"כ. ובנידון דידן ודאי שהעובדת אבינה רולה לזכות במכתב הפיטורין.

ג. דין זה נתבאר בפס"ד ירושלים כרך יא עמ' קעד ואילך: מכיון שזכויות העובדים והעבודה על פי ההלכה הם כמנהג המדינה, ומכיון שמנהג המדינה הוא שלא לפטר אשה עובדת בתקופת הריונה ואם פוטרה הפיטורין אינם תופסים אלא באישור שר העבודה, כפי שיוצא להלן, ה"ה להלכה. ואין נפ"מ בזה צין צי"ם מוכר ורשמי לצי"ם מוכר שאינו רשמי, כיון שגם זה וגם זה מתוקלצים במידה כזו או אחרת ע"י המדינה, וחוקי המדינה קובעים לגביהם.

בחוק עבודת נשים, הגבלת פיטורים (תיקון התש"ן, התשנ"ח, התש"ס, התשס"א) סעיף 9(א), נאמר: לא יפטר מעביד עובדת שהיא בהריון וטרם ילאה לחופשת לידה, אלא בהיתר מאת שר העבודה והרוחה, ולא יתיר השר פיטורים כאמור אם הפיטורים הם, לדעתו, בקשר להריון. וראה משפטי הפועלים נספחים עמ' 59 שאם פיטר המעביד את העובדת בתקופה זו, הפיטורין אינם צרי תוקף, והוא חייב לשלם לה את שכרה הרגיל עבור כל תקופת ההריון. ובספר "דיני עבודה במשפט העברי" (לד"ר ש' ורהפטיג) כרך ב עמ' 1085 הערה 53, מביא פס"ד ע"א 201\62 כי פיטורי עובדת הנמלאת בהריון אינם תופסים צין שהמעביד ידע על הריונה וצין לא ידע, ומליין לבג"ל 75\59.

העובר על החוק ומפטר עובדת כשהיא בהריון, קובע סעיף 14 לחוק, עונשין (תיקונים התשמ"ו, התשס"ה)9(א), נאמר: מעביד שעשה אחת מאלה... (3)עבר על הוראות סעיף 9, דינו - הקנס הקבוע בסעיף 61(א)3 לחוק העונשין, התשל"ז, או מאסר חודש אחד, או שני העונשים כאחד (דיני עבודה, שס עמ' 348).

ובפיטורין שנעשו בניגוד לחוק זה, יש לעובדת שתי אפשרויות לתבוע. א. אכיפת חוזה העבודה, כלומר המשך יחסי עובד מעביד כאילו לא היו פיטורין מעולם. ב. פילויים על הנזק שנגרם לה, ובדרך כלל אין אוכפים את חוזה העבודה (ראה: "דיני עבודה", בן ישראל עמ' 678 ואילך).

ובנידון דידן שהמנהל טען בצית הדין שיכול "בקלות" לקבל את היתר משרד התמ"ת לפיטורין אלו אחרי שיוכיח למשרד התמ"ת שלא ההריון היה סיבת הפיטורין, נראה שעפ"י חוק גם אם יקבל את היתר האמור, לא יוכשרו הפיטורין למפרע - אילו היו אלו פיטורין כנדרש בחוק - אלא רק מיום מתן היתר, וכבר עבר מועד הפיטורין המוקדמים. ראה על כך בסעיף 39 לחוק עבודת נשים (תיקון התשס"ד)3: החליט שר התעשייה והמסחר והתעסוקה לתת היתר לפי סעיף 9(א) או סעיף 9א, לא ינתן היתר לגבי התקופה שקדמה ליום מתן ההחלטה בבקשה להיתר, ואולם ראשי הוא לתת את היתר למועד הקודם ליום מתן ההחלטה אם התקיים האמור באחת מהפסקאות (1) עד (5), וכאמור בהן, לפי הענין: (1) המעביד הוכיח כי לא ידע ולא היה עליו לדעת ציוס הפיטורים וכו' שהעובדת בהריון וכו'. (2) המעביד

הוכיח כי התקיימו נסיבות חמורות וכו'. (3) המעציד הוכיח כי הוא הוכרז פושט רגל וכו'. (4) המעציד הוכיח כי עסקו חדל לפעול וכו'. (5) המעציד הוכיח כי עסקו חדל לפעול וכו'. ומאחר שמקרה זה שלפנינו אינו עונה על אף אחד מהמקרים הנ"ל, הרי שהיתר שינתן - אם ינתן - אינו חל למפרע, וממילא עבר המועד המוקדם לפיטורין. כל זאת מלבד מה שנתבאר לעיל אות 3 שמכתב הפיטורין שהוגח בתיבה של המורה במשרד ציה"ם בהעדרותה מציה"ם בגלל שמירת הריון, אינו קונה לה. ומה שהודיע לה בתחילת השנה שאם לא תכניס את ילדתה לציה"ם של המוסד הוא יפטר אותה, גם לסוצרים שמועיל פיטורין בע"פ, ע"י לעיל אות א, בנידון זה לא היתה הודעת פיטורין בפועל כי אם אזהרה לעתיד, ואזהרה לפיטורין בעתיד אינה חשובה כפיטורין בפועל. ומכיון שכך, אין לורד לכל האריכות הנ"ל.

בנידון דידן נראה לחייב את ציה"ם בפילוי הולם למורה על פיטוריה, ולחייב את ציה"ם בתשלום שכר חדשי עד סוף שנה"ל הבאה, כעובד בטל, וכ"כ בקובץ תשובות למרן הגרי"ש אלישיב שליט"א ח"צ סי' קפ (ופד"ר כרך ח עמ' 165) עפ"י שו"ת הרשב"א סי' אלף קנז שכתב דתלוי בראיית צי"ד, שאם מלמד זה הוא בענין שיהיה טרחו בלמודו הנאה לו כישיבתו בטל, נותן לו שכרו משלם, ואם לאו נותן לו כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מיניה, וכיון שתלוי בראיית עיני הצי"ד, נראה שבנידון זה שאותה מורה שפוטרנה נהנית בפיטוריה שלא תלטרך לעבוד מחוץ לבית (שעבודה זו נחשבת כמע"י ע"י הדחק), ויש לה גם חסכון בהולאות החזקת מטפלת, מקבלת רק כפועל בטל. וראה להלן.

ד. ע"י פס"ד ירושלים כרך ז עמ' ריג מקורות ההלכה בזה: קיי"ל דצעה"צ חוזר בו אפילו באמלע היום, אלא שנותן לו שכרו משלם, וע"י רש"י צ"מ עו 3 ד"ה נותן דנותן להם שכרן של כל היום משלם, וכתבו תוס' שם עט 3 ד"ה כולי דאם התבטל הפועל ממלאכתו לאחר שחזר בו צעה"צ אין צעה"צ נותן לפועל בעד הזמן שלא עשה אלא שכר כפועל בטל. ופסק בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תרמג וסי' תתקפז ובתשובות המיוחסות לרמב"ן סי' ע דאומדים כמה אדם רואה לפחות משכרו ולהיות יושב בטל ממלאכה זו והכל לפי שכר העבודה ולפי טרחא, וכ"כ בטור סי' שלג, וכתב הט"ז דשכר פועל בטל היינו חלי שכירות (וע"י פס"ד ירושלים שם בענין חכם שאינו רואה להתבטל).

אברהם דוב לוין.

ב

בניד"ד דהפיטורין של המורה היו בע"פ, כתב ע"י ידידי האצ"ד שליט"א דתליא במחלוקת הפוסקים, דלהמרדכי וסיעתו הוצא בש"ך סי' שלג ס"ק מז לא מהני ובעינן בכתיבה, ולהרדב"ז וכן דעת הש"ך שם דמהני אמירה בע"פ ולא בעי כתיבה דוקא.

ונראה דמחלוקת הפוסקים הנ"ל זה דוקא בגוונא שנשכר לזמן מסויים ובתוך הזמן המעציד אמר לו לך

מעמדי דצכה"ג פליגי חי אמירה בע"פ מהני או דבעי דוקא כתיבה, דהרי המרדכי וסיעתו דמלרכי דוקא כתיבה ראייתם מעצד עברי בקדושין טז א דלא אזיל לנפשיה באמירה בעלמא, ובע"ע איירי תוך הזמן של העצדות ולכן בעי דוקא כתיבה, דבאמירה לא נמחל שעבודו, אבל בניד"ד דהאמירה שהוא מפטר את המורה היה בתחילת השנה הקודמת על שנה"ל הצאה, א"כ אפשר דצכה"ג מהני לכו"ע באמירה בעלמא, דהרי אין שעבוד על השנה הצאה, ובידו של המנהל לפטר לשנה הצאה עם הודעה מוקדמת, ואינו חייב להעסיקה, וא"כ אין כאן שעבוד ומהני הפיטורין באמירה בעלמא.

אלא דבחנו למחלוקת אחרת שהוצאה בפס"ד ירושלים כרך יא עמ' קפא ואילך בפועל שנשכר ללא הגבלת זמן האם שכירות לעולם, דבש"ת מים חיים חו"מ סי' ו כתב דפליגי בזה הרשב"א והרא"ש, דלהרשב"א הוה כל ימי חייו ולהרא"ש הוה שכירות לשנה, ובדברי מלכאל ח"ג סי' קנא כתב דאף להרשב"א דהתם הוה כל ימי חייו בפועלים יכול לסלקו בכל עת, ובאגרות משה חו"מ ח"א סי' עה כתב להיפך דאף להרא"ש בפועלים הוה שכירות לעולם, ובחזו"א צ"ק סי' כג אות ב ד"ה ויש וד"ה ועוד, דבשכר פועלים וקל"ב להם כך וכך ליום ולא פירש כמה ימים כל יום הוה שכירות בפני עצמה, ובפד"ר כרך עמ' 93 פירש דלהחזו"א בעובד שמקבל משכורת חודשית זכאי המעביד לפטרו כל חודש, ועל המעביד לתת הודעה מוקדמת. לפי"ז בניד"ד שהמורה מקבלת משכורת כל חודש זכאי המנהל לפטרה כל חודש, וא"כ הפיטורין לשנה הצאה לא הוה תוך הזמן של השכירות אלא לאחר הזמן, ומהני פיטורין באמירה בעלמא, ולא בעי כתיבה, אבל להאחרונים דס"ל דהוה שכירות לעולם הוה תוך הזמן ובחנו למחלוקת הפוסקים אם מהני פיטורין באמירה בעלמא.

ומש"כ האצ"ד שליט"א צאות ב שתיבת המכתבים צביה"ס הוה חלר של המורה שמן הסתם זה מושאל לעובדת, תימה הוא, לדבריו אם המנהל יבטל את תיבת המכתבים האם המורה תוכל לדרוש את המקום בטענה שהוא מושאל לה? ויותר מסתבר שאינו מושאל לעובדת אלא מקום ששם שמים את הדברים ששייך למורה וכן המורה שמה שם את חפליה.

ואף אם נאמר שתיבה של המורה במשרד צביה"ס חשיב מקום המושאל למורה, לענ"ד נראה דלא קנה לה מדין חלר, דהנה יש להסתפק בתיבת מכתבים המותקנת בכניסה של בית משותף, האם נחשבת לחלר המשתמרת לקנות לבעליה, או לא. ויותר נראה לומר דהוה חלר שאינה משתמרת ואינה קונה, וכמבואר בגמ' צ"מ יא ב וברא"ש שם כיון דחלר משום שליחות איתרצאי ואין אדם חפץ שיהיו חפליו ביד שליח שאין החפלים משתמרים בידו, וחלר המשתמרת היינו גזורה מסביב ובעליה פותח ונועל, עיי' קדושין מד ב ד"ה נייעור, ועיי' נתה"מ סי' ר ס"ק ג דלריך שיהא דלת לפתח החלר אף שאינו נעול, ובהמקנה בקו"א סי' ל סעי' ט כתב שלריך שתהא הדלת נעולה והמפתח בידו. ועיי' צ"ש אבהע"ז סי' קלט שדן אם לריך שיהא שמור רק מצני אדם אף דמרוח אינו שמור או דבעי שיהא שמור אף מרוח, ומסיק דהעיקר שיהא שמור מצני אדם. ועיי' אב"מ סי' קלט ס"ק ד שלריך שיהא שמור אף מרוח. ועיי' תו"ג סי' קלט סעי' ד. ותיבת מכתבים המותקנת בכניסה לבנין משותף לא הוה משתמר מצני אדם, דהמקום פתוח וכל אחד יכול להכנס ולקחת משם, ואינו קונה לו מדין חלר, דהוה חלר שאינה משתמרת, ולפיכך אם היה חייב להחזיר חוב לבעל התיבה והניח החוב בתיבה ונגנב, אינו נפטר מחיובו, דלא חשיב השבה לבעלים.

ונראה דה"ה תיבת מכתבים בתוך המשרד של צביה"ס אף אם הוה מושאל לעובדת לא הוה משתמרת שהרי

צני אדם נכנסים ויוצאים שם ולא הוה משתמר מפניהם, ואינו קונה לה מדין חלר, אלא כה התיבה נעולה והמפתח צידה.

יהושע ווייס.

הערות

א. בגדרו של שכיר המקבל משכורת חדשית, כתב החזו"א, שהביא ידידי הדיין הגר"י ווייס שליט"א, לחשיב שכיר חדש, והוסיף: לכל זה בדליכא מנהג אבל אם איכא מנהג הולכין אחר המנהג דסתמא הוי הפסיקא כמנהג המדינה. ע"כ. ומורה בבי"ס, מנהג המדינה שנחשבת שכירה לכל השנה אע"פ שמקבלת שכר חדשי, ולא עוד, כמדומני שלפי מנהג המדינה (לפי חוקי העבודה) גם לשנה הבאה יש לה שעבוד כלפי מקום העבודה שהמנהל אינו רשאי לפטרה בפטורין שרירותיים ואלא בחוס לב, אלא בנידון דידן יש למנהל טענה של חיזוק וביקום ביה"ס ע"י תלמידות מהארץ, שהמורה אינה משתפת עמו פעולה בנידון, ומלידו נחשבים הפטורין הללו בגלל סיבה אובייקטיבית וחוס לב.

ב. אם היתה התיבה נעולה והיה לבעל התיבה מפתח, ושלשל אחר מכתב בתוך התיבה, נראה לבעל התיבה קנה המכתב לכו"ע אף בתיבה המוחקנת בכניסה לבית משותף, לא מיבעיא לדעת הנחה"מ, שהביא ידידי שליט"א, דלכריך שיהא דלת לפתח החלר אף שאינו נעול דקנה, אלא אף לדעת המקנה דלכריך שיהא הדלת נעולה והמפתח בידו, ה"ה בכה"ג שהתיבה נעולה והמפתח בידו. ועי' פס"ד ירושלים כרך 7 עמ' 77. ובפרט בתיבה נעולה הנמלכת במשרד ביה"ס והמפתח ביד העובדת לחשיב משתמר לגבי מכתבים המונחים בחוכה. אמנם כן, אם הניח בחוכה מכתב גדול או עתון שחלקו מחוץ לתיבה, וכל אחד יכול למוצקו מבחוץ ולהוציאו, בכה"ג אינו משתמר ולא קנה לו.

א.ד.ל.

ג

נראה דהפיטורין במקרה זה אין להם תוקף מכיון שנאמרו בע"פ ולא בכתב. ויש לדון באופן דאמר בע"פ ושלח מכתב ורק העובדת לא קבלה, אולי כה"ג על העובד היה לחפש האם יש מכתב בתוך התיבה שלו, ואם ננקוט דלא הוה פיטורין, דבשאר פועלים הדין הוא דמשלם כפועל בטל, אך זה לא נאמר במורה דאי לא עבדי חלשי, רק אם כעת תחסוך במטפלת להילדים וכו' ואם לא, שפיר מקבלת מדינא כל שכרה, רק י"א דממנהג מקבלים שכר מלא [אך ל"ע דמ"מ אם מרויחה על המטפלת למה יתן לה כל שכרה], וכ"ה ב"משפט הפועלים" פי"ג הערה יז.

וא"כ לדינא לריך לזרר אם מרויחה על המטפלת, תקבל רק חצי שכרה, ואם לא, תקבל כל שכרה.

שמשון גרוסמן.

ד

א. רמז"ס שכירות פ"ז ה"א: כשם שמתנה אדם כל תנאי שירלה במקח וממכר כך מתנה בשכירות שהשכירות מכירה לזמן קצוב היא וכל שממכרו בנכסיו ממכר שכירותו שכירה וכו'. וכן בשו"ע סי' שטו סעי' כ. וברמז"ס שם: השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ולא

להעריב אינו יכול לכופן וכו', הכל כמנהג המדינה.

ובניד"ד שמנהג המדינה שלא לפטר עובדת צלי הודעת פיטורין זכתה הרי שהוא מנהג והוא כהתנו ביניהם, ולכן עפ"י מנהג המדינה א"א לפוטרה צלי הודעה זכתה. ועיי' בשו"ע סי' קל"ה סעי' ט, ובערוך השלחן סעי' יג: ובאלו המקומות הרבה מהמשכירים נזהרים שלא להשכיר בלא קבלת שטר מהשוכר אין הקנין נגמר עד כתיבת זה השטר והשטר יבוא לידי המשכיר. ע"כ.

וגם אי נימא דאין גופו קנוי וסגי במחילה, אבל כיון שעשה תנאי (ממנהג המדינה) אינו יכול לפוטרה צלי הודעה, ועיי' רמב"ם מלוה ולוה פט"ו: המלוה את חבירו בעדים וא"ל אל תפרעני אלא בעדים, בין שא"ל בשעת הלואה בין שא"ל לאחר שהלוהו ה"ז לריך לפורעו בעדים מפני התנאי. ע"כ.

וגם כאן שהתחייב להחזיקה כפועל ורואה למחול על חיוציו של הפועל כלפיו אין זה רק מחילה דמכיון שעיי"ז יבטל את חיוציו שהתחייב כלפי הפועל ה"ז ככל תנאי ממון שקיים.

וכיון שחובת ההודעה זכתה אינה משום דיני קניני שטר אלא רק תנאי בשכירות והיא שהודעת הפסקת השכירות תוצא לידיעת הפועל ע"י אמלעי זכתה, לכן לא יועיל בזה קנין שטר על ההודעה כל זמן שפועל ההודעה לא תוצא לידי ידיעת המפוטר כפי התנאי והמנהג.

ז. בתשובות ופסקים למרן הגריש"א שליט"א ח"צ סי' קפ הורה לשלם מחנית משכרה משום ז' סיבות: א. שהמורה כבר התבטאה שאין רלוונה כ"כ לחזור לעבודתה. ב. שתרויח זחסכון הולאות החזקת המטפלת. בניד"ד יש רק את הטעם השני. ויש לעיין האם לסמוך רק על טעם זה, או דוקא צלירוף הטעם הראשון. והסברא להסתפק דמלאנו בהגדרת פועל בטל שמחשיצים את ההפרש שצין שכר פועל שעובד לצין שכר פועל שצטל ושניהם מגדרי שכירות (וכמו שכתב החזו"א דעוזרים על כל תלין גם זשכר פועל צטל), אבל לא מלאנו שיתשיצו רווחים לדדיים שבהחזקת הצית, ושתלויים כל אחד ואחד צרווחיו לחישוב של שכר פועל צטל.

טוביה גולדשמידט.

הערות

א. לא ראייתי בחוק - שהוא מקור מנהג המדינה - תנאי שהפיטורין לריכים להיות זכתה דוקא, וסיהיה ידוע שהמכתב יגיע לידי העובד או לידיעתו, ולא די במישלוח המכתב לכתובת הידועה שלו. אך אני סומך על ידידי הגר"ט שליט"א שהדבר ידוע לו.

ב. כיון שהתשלום כפועל בטל תלוי צראיית עיני הבי"ד, וכלשון הרשב"א שעליו הסתמך מרן הגריש"א, נראה שיש לבני"ד לראות האם תרויח הפועל מפיטוריו (וכמו אשה שעבודתה בחוץ נחשבת עבודה שע"י הדחק, וגם מרויחה את שכר המטפלת), או הפסיד (כמו חכם), ומ"מ התשלום הוא שכר צטלתו (ולא שכר המטפלת).

א.ד.ל.